

MIR S BOGOM PREKO POMIRENJA S CRKVOM

Kritički osvrt na teologiju novog Reda pokore*

U novom Redu pokore ističe se kao posebna prednost eklezijalni vid obnovljenog slavlja pokore. Crkva sudjeluje očitije na djelu pomirenja s Bogom. To dolazi do izražaja u zajedničkim slavljenjima, a posebno u formuli odrješenja, prema kojoj se odrješenje daje »po službi Crkve«. Međutim, ipak se može posumnjati, da li je Crkva u novom »slavlju pokore« ispravno shvaćena u svom milosno posredničkom položaju.

Ni do sada nije bio »privatni sakrament«

Sakrament pokore ni do sada nije bio privatni čin, nego milosni znak Crkve. O tome nam ne svjedoči samo podjeljivanje u prostoru kuće Božje (crkve), već i ovlaštenu zastupnik Crkve, koji je saslušavao (prima) ispovijed, davao duhovne savjete i u ime Crkve podjeljivao odrješenje. Po oslobađanju od crkvenih kazna uklonjene su zapreke koje su stajale na putu pomirenja s Crkvom. Tek tada je moglo biti udjeljeno Božje oprostjenje i omogućen pristup euharistijskom zajedničkom stolu. Sakramenti nisu samo znakovi pobožnosti, nego pravni čini koji imaju svoje mjesto u Crkvi. Drugi vatikanski koncil u konstituciji o Crkvi istakao je tu funkciju (LG 11).

Obraćanje — stvar pojedinca

Sigurno je zasluga novog Reda pokore što se potrudio da učini vidljivijim odnos s Crkvom. Bilo bi veoma loše, kad bi se i dalje dobivao utisak da se tu radi o privatnoj stvari između svećenika i pokornika. Mora se priznati da se osobna angažiranost pojedinca ovdje više zahtijeva nego kod bilo kojeg drugog sakramenta. Ponovni povratak Bogu je osobna stvar čovjeka, koji se ne može nadomjestiti preko zajedništva. Zajedničko slavlje za više pokornika može samo stvoriti povoljnije preduvjete za osobno obraćanje, ali ga ono ne može proizvesti. Zašto Crkva tu treba biti posebno na djelu, nije jasno. Drugi vatikanski koncil, osvrćući se na pokorničku praksu prvotne Crkve, na drugi način je promatrao sudjelovanje Crkve.

* Friede mit Gott durch Versöhnung mit der Kirche, Kritisches zur Theologie des neuen Bussordo, Gottesdienst, 9/1975, 17, 129—131.

Nauk Drugog vatikanskog koncila

Pokora je jedini sakrament za kojeg u prvom nacrtu pripravne komisije nije bila predviđena nikakva reforma, jer se smatralo da reforma na ovom području neće naići na nikakvo razumijevanje. Jedino zbog velikog mnoštva vjernika za velike blagdane u područjima koja su siromašna sa svećenicima, izrazila se želja mogućnosti generalnog odrješenja.¹ Liturgijska konstitucija zahtijeva samo da se obredi i obrasci tako obnove kako bi jasnije izražavali narav i učinak sakramenta (br. 72). U katehezi treba naglasiti socijalne posljedice grijeha i udio Crkve u pokorničkoj djelatnosti (br. 109 b).

Preokret je donijela tek konstitucija o Crkvi. Ona je ustvrdila da Crkva u svom krilu obuhvaća i grešnike. Zbog toga je u isti mah sveta i uvijek potrebna čišćenja (br. 8). Grešnik još ostaje u vidljivom zajedništvu Crkve, ali on opterećuje to zajedništvo. U sakramentu pokore ne ide se samo za oprostjenjem Bogu nanesenih uvreda. Pokornici moraju u isto vrijeme biti izmireni i s Crkvom koju su svojim grijesima ranili (LG 11, 2). Time je po prvi put u jednom koncilskom dokumentu istaknut eklezijalni aspekt sakramenta pokore i na taj način doveden u vezu sa starokršćanskom pokorničkom praksom. Pitanje, kako odnos ponovnog pomirenja s Bogom i Crkvom pobliže razjasniti, Koncil je ostavio otvorenim.² Ali, kada pokazuje i ističe pomirenje s Crkvom, daje i ključ za razumijevanje.

Pokornička praksa prvotne Crkve

U prvim stoljećima kršćanstva izmirenje s Crkvom je vidljivi znak izmirenja s Bogom. Ignacije Antiohijski traži da se treba obratiti zajedništvu s Bogom i zajednici kojoj predsjedava biskup. Prema Didaskalijama iz trećeg stoljeća skrušenog se grešnika isključivalo iz zajednice i kasnije ga se ponovno primalo u zajednicu. Tim se na vidljiv način pokazivalo ono što je grijeh prouzročio i što je izliječeno u sakramentu.

Ta vrsta pokore, koja se u Rimskom pontifikatu zadržala sve do danas, radi svog javnog karaktera negativno je djelovala i bila na štetu samog člana Crkve koji je činio pokoru. Augustin, da bi to izbjegao, pobrinuo se i u svojoj kući bi naložio crkvenu pokoru nakon priznanja grijeha, dok se ponovno izmirenje obavljalo pred zajednicom. Zbog sve težih tereta gotovo je sasvim isčezao sakrament pokore iz života Crkve, dok nije u formi takozvane privatne ispovijedi ponovno oživljen, što je došlo iz irsko-anglosasonske liturgijske područja. Sudjelovanje Crkve u to-

¹ S. J. A. Jungmann, Kommentar zu Liturgiekonstitution N. 72: LTHK 2. Vat. Konzil I 69.

² S. A. Grillmeier, Kommentar zu LG 11 mit Anm. 10: LThk 2. Vat. Konzil 187.

me moglo se još sasvim vidjeti. Ono je stupilo u pozadinu tek onda kad se počelo razlikovati izvanjsko i unutarnje područje u djelovanju Crkve, što se pojavilo u visokoj skolastici.

Uloga Crkve u novom Redu pokore

Prethodne napomene novog Reda pokore pokazuju da njegovi sastavljači nisu dobro uvidjeli ono najsvojtvenije u pokorničkoj praksi prvotne Crkve na što se obazirao Drugi vatikanski koncil. Govor je doduše o tajni izmirenja u povijesti spasenja i u Crkvi, ali ne dolazi do izražaja posebna uloga koja Crkvu razlikuje od bilo koje druge zajednice. Izjava da grijesi pojedinca škode također i drugima, kao što je i svetost jednoga na dobrobit drugima (br. 5), vrijede za bilo koju zajednicu. Povezanost u dobru i u zlu je općeljudsko iskustvo, koje naravno vrijedi i za Crkvu. Međutim, kako Crkva može pridonijeti svladavanju grijeha, ostaje nejasno. Nije očito zašto obraćenje Bogu treba da se ostvaruje preko ispovijedanja Crkvi i zašto Bog preko Crkve daruje oprostjenje grijeha (br. 6 uvod).

Ovu tvrdnju otežava također shvaćanje uloge svećenika. Tu je doduše rečeno da Crkva djeluje po svećeničkoj službi (br. 6), ali svećenik se u prvoj liniji pojavljuje kao službenik Božji, koji djeluje u ime Kristovo i vlašću ključeva izrače presudu o otpuštanju i zadržavanju grijeha (br. 6 b). Moć apsolucije pokazuje se kao tajanstvena moć svećenika, jer Bog začudo u svojoj ekonomiji spasenja želi podijeliti spasenje preko vidljivih znakova (br. 6 d). Kao učinci sakramenta spominje se: pozivaju se u život oni koji su ga izgubili, postižu slobodu djece Božje oni koji su upali u lagane grijeha (br. 7). Pomirenje s Crkvom se pak ne spominje.

Djelovanje Crkve se očituje u navještanju Božje riječi, u molitvama i u pomoći kod ispovijedanja grijeha. Jedino tvrdnja da je ona sredstvo obraćenja (br. 8) mogla bi biti povod da se razviju duboke misli Koncila. Mjesto toga, govori se samo o službi koju Crkva vrši preko biskupa i svećenika. Nije jasno: zašto svećenik djeluje u zajedništvu s biskupom i ima udio u njegovoj službi i moći, i još više, zašto je potreban punomoći po kanonskim propisima (br. 9). Svećenik i biskup jednako se tretiraju.

Polazne točke za bolje razumijevanje

Izmirenje s Bogom i Crkvom, ta dva učinka, Koncil je međusobno povezao da bi izrazio prvotnu bit pokore (LG 11, 2). Iako je ostavio otvorenim unutarnju vezu, ipak je u svojim temeljnim izjavama o Crkvi pokazao put. Crkva je sakrament, a »to znači znak i oruđe najtješnjeg sjeдинjenja s Bogom i jedinstva cijeloga ljudskog roda« (LG 1). Ona je jedna složena stvarnost, koja je sastavljena od ljudskog i božanskog elementa

(LG 8, 1). Tako ona predstavlja utjelovljenog Sina Božjeg, koji preko nje nastavlja svoje poslanje. Tako shvaćena Crkva, povratak k njoj je odlučujući momenat, jer je to ujedno i ponovni povratak Kristu. Time je stvoren preduvjet za izmirenje s Bogom. Tako je u miru s Crkvom, tim živućim Kristom, taj je također u miru s Bogom.

S tim i uloga svećenika postaje razumljivija. On skrušenom pokorniku podjeljuje u prvom redu mir s Crkvom. Ali, budući da je opća Crkva u pojedinim Crkvama i od njih sastavljena (LG 23, 1), ne može svaki svećenik primiti svakog pokornika. Jedino biskup kao glava mjesne Crkve je nadležan za pomirenje i ovlašćuje svećenike kao svoje suradnike. Svećenička moć ispovijedanja nije samo posao crkvene discipline i pozitivnog prava, nego je zahtijeva sama stvar. Odrješenje od grijeha ne događa se »po službi Crkve«, nego po pomirenju s Crkvom. Crkva nije samo jedna instanca, koja po molitvama i vanjskim znakovima dijeli Božje odrješenje. Ona je živući Krist i zato »opći sakrament spasenja« (LG 48, 2).

Izraz »služba« Crkve treba izbjegavati, jer ju je Tridentinski koncil izričito odbacio. U raspravi s naukama reformatora taj je koncil izjavio: odrješenje je čin vrhovne vlasti Crkve (actus iudicialis, nije tada značio »sudački«, već »vrhovni« čin, ne samo jedno vršenje službe - nudum ministerium), koja se i bez crkvene punomoći, ili čak i od nekog laika, moglo posjedovati³.

Bolja formula (odrješenja)

Bila bi obmana tvrditi da je kod novog Reda pokore eklezijalni vid bolje došao do izražaja. Ako naime više kršćana zajednički slave sakrament pokore, tim Crkva kao sakrament još nije na djelu spasenja. U odrješenju od izopćenje (ekskomunikacije), što je sadržana u staroj formuli odrješenje, pomirenje s Crkvom bolje je istaknuto. Sve do 14. stoljeća znalo se za povezanost izmirenja s Bogom i s Crkvom i to se izricalo u formuli odrješenja. Jedna augzburška sinoda iz god. 1321. povezala je ta oba momenta: »Odrješujem te od tvojih grijeha i privodim te sakramentu Crkve.«⁴ Slične su se formule predlagale komisiji za novi Red pokore, ali se na njih nije obaziralo. Obrazloženje, koje je dao B. Fischer, da se naime u svakom slučaju ne radi o pomirenju s Crkvom, jer se laganim grijesima ne kida jedinstvo i ne dijeli se od Crkve, nije opravdano. Svakim grijehom je oslabljeno jedinstvo i povezanost krštenika s Crkvom. Svaki, pa i sakriveni osobni grijesi, značajni su za čitavu Crkvu.⁵ Bog ne daje svoje spasenje preko bilo kojeg vidljivog znaka (Red pokore, br. 6 d), nego samo preko Crkve. Kod toga nije mjerodavna »služba«, nego ona sama kao »znak i oruđe najtješnjeg sjedinjenja s Bogom« (LG 1).

Preveo: O. Luka Livaja

³ Sess. XIV can. 9: Denzinger-Schönmetzer 1709; usp. K. Mörsdorf, Der hoheitliche Charakter der sakramentalen Lossprechung: TrThZ 57, 1948, 344.

⁴ s. J. A. Jungmann, Bussriten: LThK II² 823.

⁵ A. Grillmeier, Kommenatar zu LG 11, 2: LThK 2. Vat. Konzil I 187.